HELSINGIN HALLINTO-OIKEUS
Radanrakentajantie 5
00520 HELSINKI
Puhelin 029 56 42000
Faksi 029 56 42079
Sähköposti helsinki.hao@oikeus.fi

LAUSUNTO

13.9.2016 H 00323/16

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: Lakivaliokunnan kutsu 23.8.2016 asiantuntijakuulemisesta ja kirjallisesta lausunnosta valiokunnan kokoukseen 14.9.2016 klo 9.30

Asia: Asiantuntijapyyntö / lausuntopyyntö selontekoon sisäisestä turvallisuudesta

Selonteko on sisäministeriön laatima Suomen sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon tulevaisuusraportin toimeenpanoa seuraava raportti. Tässä selonteossa keskitytään nimenomaan vain sisäisen turvallisuuden kysymyksiin, ei tuomioistuimia koskettavaan oikeudenhoidon puoleen. Siltä osin oikeusministeriön omana rakennepoliittisena ohjelmana on Oikeudenhoidon uudistamisohjelma, mitä ei tässä yhteydessä ole käsitelty.

Tuomioistuinten yhtenä strategisena tehtävänä on luonnollisesti taata omalta osaltaan yhteiskuntarauhan säilyminen, mutta muutoin kannanottojen esittäminen valtion sisäisen turvallisuuden tilaan tai tulevaan strategiaan ei suoranaisesti kuulu tuomioistuinten tehtäväalaan. Koska maahanmuuttohallinnon kehityksellä on kuitenkin erityistä vaikuttavuutta myös hallinto-oikeuksien toimintaan, hallinto-oikeus antaa siltä osin kirjallisen lausunnon. Koska hallinto-oikeuden näkemykset ovat tämän suppean näkökulman osalta tässä yhteydessä esitettävissä riittävästi kirjallisessa muodossa, ylituomari on poikkeuksellisesti puhelimitse 5.9.2016 sopinut lakivaliokunnan valiokuntaneuvos Monton kanssa, että asiantuntijakuulemista ei erikseen tässä asiassa hallinto-oikeuden osalta tarvita.

Helsingin hallinto-oikeus on ensimmäinen muutoksenhakuaste turvapaikka-asioissa. Vuonna 2015 lisääntynyt turvapaikanhakijoiden määrä on alkanut vaikuttaa Helsingin hallinto-oikeuteen heinäkuusta 2016 lähtien, jolloin saapuneiden turvapaikkavalitusten määrä on lähtenyt selvään kasvuun. Arvio on, että vuonna 2016 näitä valituksia voi saapua hallinto-oikeuteen enimmillään jopa noin 10 000. Määrä on suuri, sillä aiempina vuosina valituksia tässä asiaryhmässä on tullut hallinto-oikeuteen vain noin 1000 vuodessa. Tähän tilanteeseen on muun ohella varauduttu luomalla hallinto-oikeuteen uusi, tilapäinen, vain näitä valituksia käsittelevä jaosto, uusia työntekijöitä on kevään ja kesän aikana rekrytoitu ja koulutettu noin 80 ja heille on hankittu tarpeelliset tilat ja työvälineet.

Selonteossa maahanmuuttohallinnon osalta keskeisenä kehittämiskohteena mainittu parempi valmius vastata toimintaympäristön muutokseen on kiistatta tärkeä. Keinoja valittaessa on samalla erityistä huomiota kiinnitettävä siihen, että maahanmuuttohallinto pystyy ylläpitämään myös asianmukaiset menettelyt. Hallinto-oikeuden näkökulmasta Maahanmuuttoviraston kyky yhtäältä hoitaa hakijoiden oikeusturvan takaavasti turvapaikkakuulemiset ja toisaalta antaa laadukkaasti perustellut päätökset luovat parhaan pohjan myös muutoksenhaulle. Tällöin myös hallinto-oikeus pystyy nopeammin vastaamaan muutoksenhakuihin. Puutteet edellä mainituissa menettelyissä saattavat johtaa jopa siihen, että hallinto-oikeus on

muutoksenhakuasteena toimivana tuomioistuimena pakotettu palauttamaan asioita uudelleen käsiteltäväksi Maahanmuuttovirastolle.

Digitalisaation lisääntyminen kaikessa asioiden käsittelyssä on erittäin toivottava kehitys. Muun ohella sähköisen portaalin luominen tuomioistuimen ja sen asiakkaiden välille on kehitteillä, hallintotuomioistuinten puolella ns. Haipa-hanke tähtää muun ohella tähän. Nykyisellään saapuvien turvapaikkavalitusten ratkaisutoimintaan tämä muutoshanke ei vielä ehdi vaikuttaa. Sen sijaan parhaillaan pyritään parantamaan hallinto-oikeuden ja Maahanmuuttoviraston sähköisiä yhteyksiä ns. UMA-asiankäsittelyjärjestelmän kautta, mikä sekin vaatii vielä jonkin verran kehitystyötä. Maahanmuuttohallinnon ja hallinto-oikeuden välisiä sähköisiä yhteyksiä kehitettäessä on koko ajan muistettava, että hallinto-oikeus on riippumaton tuomioistuin eikä millään tavoin osa jotakin selonteossakin viitattua maahanmuuton prosessia, mikä osaltaan asettaa omat vaatimuksensa kehittämistyölle.

Turvapaikka-asioiden ja niistä tehtävien valitusten kehitystä on aina ollut vaikea ennustaa. Turvapaikkavalitukset ovat jo aiemminkin aika ajoin pienemmässä mittakaavassa ruuhkauttaneet Helsingin hallinto-oikeutta. Vireillä on nyt näiden valitusten hajauttaminen neljään hallinto-oikeuteen, minkä voi arvioida helpottavan tilannetta Helsingin hallinto-oikeuden näkökulmasta. Sekä rekrytoinnin että tilaratkaisujen edellyttämät toimet ovat kuitenkin vaatineet tähän mennessä suurta työpanosta Helsingin hallinto-oikeudelta viimeisen vuoden ajalta. Näin ollen on tarkkaan mietittävä, mikä on järkevä ajankohta hajauttamisen toteuttamiselle. Olisi suurta resurssien tuhlausta jättää jatkamatta nyt rekrytoitujen ja koulutettujen työntekijöiden viranhoitomääräyksiä ainakin vielä ensi vuoden Helsingissä.

Lisäksi, mikäli tulevaisuudessa on nähtävissä näiden valitusten tason pysyvä nousu, on mietittävä jotain aivan uutta turvapaikanhakijoille oikeusturvan takaavaa oikeustietä. Hallinto-oikeudet eivät voi täyttää asianmukaisesti perustehtäväänsä toimia kaikkien hallintopäätösten muutoksenhakuasteena, jos pelkästään kiireellisinä käsiteltävät turvapaikka-asiat muodostavat pysyvästi valtaosan koko juttumassasta, mikä todettiin jo myös turvapaikka-asioiden hajauttamista pohtineen työryhmän mietinnössäkin.

Ylituomari Liisa Heikkilä